

Chiropcontact

**Contactblad van de vleermuizenwerkgroep van
Natuurpunt vzw**

20^e jaargang nr. 4

Vleermuizenwerkgroep

Voorzitter: Alex Lefevre (ontslagnemend)
Klissenhoek 85, 2290 Vorselaar, 014/51 62 01
vlmuizenalex@yahoo.com

Secretaris:

Penningmeester: Kris Boeckx (ontslagnemend)
Koeneind 13, 2440 Geel, 014/59 26 26
Kris.Boeckx@pandora.be

Provinciale coördinatoren

West-Vlaanderen: Bob Vandendriessche
Begoniastraat 26, 8020 Oostkamp, tel: 0477/75 74 91
bob.vandendriessche@natuurpunt.be

Oost-Vlaanderen: David Galens
Hoogstraat 28, 9820 Merelbeke, 0474/22 93 12
david.galens@gmail.com

Antwerpen: Filip Borms
Roosendaalbaan 21, 2920 Kalmthout, 03/666 15 56
filipborms@hotmail.com

Limburg: Ghis Palmans
Volmolenstraat 1, 3910 Neerpelt, 011/64 82 74
ghis.palmans@dxadsl.be

Brabant:

Contactpersoon Natuurpunt

Wout Willems
Coxiestraat 11, 2800 Mechelen, , 015/29 72 68
Wout.willems@natuurpunt.be

Wie jonger is dan 25 en interesse heeft in vleermuizen, kan ook contact opnemen met de vleermuizenwerkgroep van JNM
JNM, Kortrijksepoort 192, 9000 Gent, 09/223 47 81
zwg@jnm.be

Voorwoord

Collega's,

Dit jaar lijkt 20 wel een magisch getal. Twintig jaar geleden zag Chirocontact het levenslicht. En begin 2015 is «het fortentelweekend» aan de beurt. Voor de twintigste keer zullen de overwinterende vleermuizen in de Antwerpse fortengordels simultaan geteld worden.

« Gestart te Kontich in 1997 in een paar schimmige scoutslokalen..... » schrijft Sven.

Ook schrijver dezes was erbij. Meer nog, het was de allereerste kennismaking met fortentelweekend, vleermuizen en de zonderlingen die ze gingen zoeken. Of het lokaal echt zo schimmig was? Wat ik er mij nog van herinner, is dat het een zaaltje was waar alleman kriskras door elkaar geslapen had. Achteraan stond nog een pan vol champignons. Ze bruinen was er blijkbaar niet meer van gekomen. Er was nog een nieuweling die vooral opviel door zijn gordel vol tasjes. Later kwam ik zijn naam te weten : Chris Boomaers. En de man die ons een beetje wegwijs maakte tussen al die ontwakende vleermuisfanaten was Franky Bonne Franky die ons jammer genoeg een tijd later zou ontvallen.

Na een uurtje waren de groepjes vleermuizenjagers ingedeeld, het werk van een student biologie Sven Verkem, en kregen ze een fort toegewezen. Voor ons groepje was dat fort V Edegem. Wie er zeker naast mij deel uitmaakten van ons pelotonneke waren Wout Willems en Bob Vandendriesche. Waar wij overal geweest zijn in het fort was voor mij toen een raadsel. Reduit, droge gracht, caponière ? Allemaal fort zeker?

Op het einde van de dag waren er welgeteld 24 vleermuizen gevonden: een laatvlieger, watervleermuizen, grootoren en baardvleermuizen. Altans zo werd mij verteld want hadden ze toen uitgelegd dat het allemaal «fortvleermuizen» waren, ik had ze nog geloofd ook !

De dag daarop was het fort van Bornem aan de beurt. Onze gids en tevens hoofdteller was een rustig iemand die geen één woord harder zei dan het andere: Walter Van Hoyweghen. Samen met zijn broer François reed hij jarenlang alle omliggende fortentelweekend af. De twee broers die de fortentelweekend voor vleermuizen op de kaart zetten ten westen van Antwerpen. Nog twee iconen van de vleermuizenwerkgroep!

In Bornem vonden we heel wat meer soorten waaronder een paar zeldzame ingekorven vleermuizen. Hoe goed we ook zochten, telkens vroeg Walter of we die daar ook gezien hadden? En telkens waren wij de sigaar! Man, kon die vleermuizen ontdekken ! Maar al snel had ik het door: hij had het plan van het fort bij en daarop stonden minitieuus de plaatsen aangeduid waar de voorgaande jaren vleermuizen gevonden waren. Dus toch geen bovennatuurlijke gave maar het gevolg van jarenlange volgehouden inzet en nauwkeurig noteren.

Akkoord, ik was onder de indruk van de enorme grootte van de fortentelweekend en de plaatsjes waar de vleren zich weggestoken hadden om te overwinteren maar meer nog van de gedrevenheid, nauwkeurigheid en inzet van de overwegend jonge speurders. Jonge mensen die in hun vrije tijd in vochtige, koude en natte krochten rondkropen op zoek naar vleren! En zodoende een schat aan gegevens verzamelden om onze troetels nog beter te beschermen. Met dergelijke soldaten was onze natuur, in casu onze vleermuizen, nog lang niet verloren!

Wij zijn dan ook alle mensen erg dankbaar die 20 jaar lang dit evenement georganiseerd hebben en wensen de opvolgers ongelofelijk veel succes zodat wij, oudstrijders, over 20 jaar nog eens kunnen vertellen: «In onze tijd, 40 jaar geleden in een schimmig scouts lokaal in Kontich..... »

Kris Boeckx

Allerlei

Vleermuizen: bron van en oplossing voor ebola?

De veel voorkomende palmvleermuis is waarschijnlijk drager van ebola.

Vleermuizen hebben een slechte reputatie en in de huidige ebola-uitbraak maken ze die ook waar als de voornaamste verdachten voor de verspreiding van het dodelijke virus. Zelf hebben ze geen last van het virus en als geleerden beter begrijpen hoe dat komt, kan dat helpen om het virus ook bij de mens in toom te houden.

Vleermuizen kunnen drager zijn van meer dan 100 virussen, waaronder ebola, hondsdolheid en SARS, zonder zelf ziek te worden. Dat maakt van hen een schrikwekkend reservoir aan ziektes, vooral in de bossen van Afrika, waar ze over grote afstanden migreren.

Geleerden die het ebolavirus bestuderen sinds zijn ontdekking in 1976 in Congo, denken al lang dat vleermuizen de natuurlijke gastheer zijn van het virus. In het geval van ebola zijn dat meer bepaald vleerhonden, ook vliegende honden of grote vleermuizen genoemd, een familie van zo'n 200 soorten vleermuizen die voornamelijk fruit eten.

Het virus wordt ook gevonden in andere wilde dieren als gorilla's, apen, antilopen en zelfs stekelvarkens.

Immuunsysteem

Het feit dat de vleerhonden zelf niet ziek worden van het ebolavirus, opent mogelijkheden voor nieuwe behandelingen voor mensen.

"Als we kunnen begrijpen hoe ze dat doen, dan kan dat leiden tot betere manieren om infecties te behandelen die een erg hoge sterfte hebben bij mensen en andere zoogdieren", zei Olivier Restif, een onderzoeker aan de University of Cambridge.

Een Nijlrouzet, drager van het aan ebola verwante Marburgvirus.

Na een analyse van het genoom - het geheel aan genen van een organisme - van vleermuizen, zijn er aanwijzingen dat het vermogen van vleermuizen om ebola te weerstaan, gelinkt kan worden aan hun ander opvallend vermogen, namelijk het feit dat ze kunnen vliegen. Vliegen vereist dat het metabolisme van de vleermuis zeer snel gaat, en dat veroorzaakt stress en mogelijk schade aan cellen.

Experts denken dat vleermuizen een mechanisme ontwikkeld hebben om die schade te beperken door delen van hun immuunsysteem permanent ingeschakeld te houden.

Verleden jaar publiceerden een aantal geleerden een studie van het genoom van vleermuizen in het vakblad Science. Ze ontdekten een onverwachte concentratie van genen om DNA te herstellen, wat wijst op een link tussen vliegen en immuniteit.

"Dit opent de interessante mogelijkheid dat aanpassingen die veroorzaakt zijn door het vliegen, onbedoelde effecten hebben gehad op het immuuniteitsysteem van de vleermuizen en mogelijk ook op hun levensverwachting", zei Michell Baker van de Commonwealth Scientific and Industrial Research Organisation, een van de auteurs van de studie.

Een Brandts vleermuis (Foto: Herman Lankreijer/www.hermans.homepage.eu).

Vleermuizen leven namelijk verbazingwekkend lang. Zelfs de kleine Brandts vleermuis, die nauwelijks zo groot is een muis, leeft meer dan 40 jaar, veel langer dan andere kleine zoogdieren. Vleermuizen krijgen ook erg zelden kanker.

"We staan nog maar aan het begin", zei Baker in een interview met het persbureau Reuters, "maar als we kunnen begrijpen hoe vleermuizen met deze virussen omgaan, en als we het immuunsysteem van andere soorten kunnen heroriënteren om op dezelfde manier te reageren, dan zou dat een therapeutische methode kunnen opleveren."

Makkelijk zal dat evenwel niet zijn. Bepaalde onderdelen van het immuunsysteem stimuleren, kan zelf gezondheidsproblemen veroorzaken, maar het idee is om een betere balans te bereiken door bepaalde elementen "harder te zetten", iets wat nog maar in de eerste stadia van onderzoek zit.

Een reden waarom ebola zo dodelijk is voor mensen, is dat het virus het immuunsysteem aanvalt en als dat systeem dan uiteindelijk zich opnieuw hervat, gaat het in overdrive, wat nog meer schade veroorzaakt. Ebola werkt gedeeltelijk door interferon te blokkeren, een anti-virus molecule, en Baker heeft ontdekt dat vleermuizen meer interferon hebben.

Bush meat

De besmetting met ebola van mensen komt door de Afrikaanse eetgewoonten. Bush meat, vlees van in het wild gevangen dieren, staat al lang op het menu in West- en Centraal-Afrika, waar de huidige ebola-uitbraak woedt. Het gaat dan om apen, mensapen, antilopen, stekelvarkens en ook vleermuizen zelf, allemaal dieren die drager kunnen zijn van het virus.

Bushmeat op een markt in Lagos, Nigeria.

Het virus kan zich verspreiden naar andere diersoorten, als een besmette vleerhond een stuk fruit aanbijt en dan laat vallen. Andere dieren kunnen het opeten en zo ook besmet raken.

Het gevaar voor de mens zit in blootstelling aan de lichaamssappen van besmette dieren bij het slachten of schoonmaken van de dieren. De Wereldgezondheidsorganisatie WHO beveelt dan ook aan om wilde dieren met handschoenen en andere beschermende kledij aan te pakken, en het vlees grondig te koken. De Voedsel- en Landbouworganisatie FAO van de Verenigde Naties heeft onlangs gewaarschuwd voor het eten van vleerhonden.

Eens een mens besmet is geraakt met het virus, wordt het veel moeilijker om het virus in te dijken. Vooral gezondheidswerkers lopen veel risico en gedacht wordt dat ook traditionele begrafenisceremonies in een aantal getroffen gemeenschappen hebben bijgedragen aan de epidemie. Bij die ceremonies komen mensen namelijk in direct contact met het lichaam van de overledene.

Overigens kan het virus ook via seks overgedragen worden, en de WHO zegt dat mannen die ebola overleefd hebben, het virus nog zeven weken na hun herstel kunnen verspreiden langs hun sperma.

Hebben vleermuizen haren op hun vlieghuid?

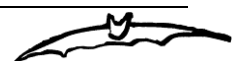
(S.Sterbing-D'Angelo, M. Chadha, C. Chiu, B Falk, W. Xian, J. Barcelo, J.M. Zook & C.F. Mossa, 2011. Bat wing sensors support flight control. PNAS 108: 11291–11296 (5 July 2011))

Zoogdieren hebben een pels en bij elke pels hoort een zoogdier!

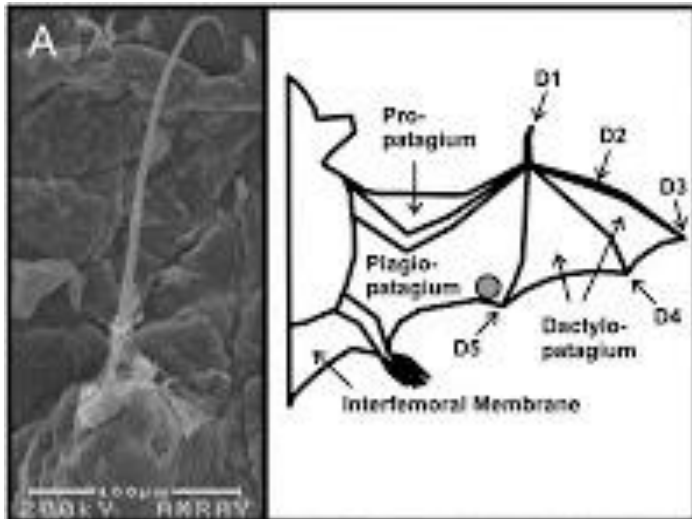
Vleermuizen zijn zoogdieren en hebben bijgevolg een vachtje, maar hun vlieghuid lijkt kaal.

Maar die vlieghuid is niet kaal! Alleen zijn de haartjes erg klein; zoals in een artikel gepubliceerd op 5 juli 2011 staat, het zijn zintuigjes voor het ontdekken van luchtstromen.

Uit een artikel blijkt dat de zintuigjes al in 1912 bekend waren, maar dat in de tussenliggende 100 jaar er misschien niet meer dan drie keer naar gekeken is.

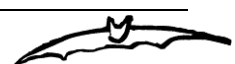
Op de eigenlijke vlieghuid staan haartjes van 0.1 – 0.6 mm lang, met een doorsnee aan de punt van 200–900 nm (1 nm, is 1 nanometer, is 1×10^{-6} mm). Deze kleine haartjes staan in rijen, met ongeveer een haar per mm^2 . De haartjes zijn zo klein dat er maar een follikelcel nodig is voor de bouw. De haartjes worden aan boven en onderkant van de vleugel gevonden.

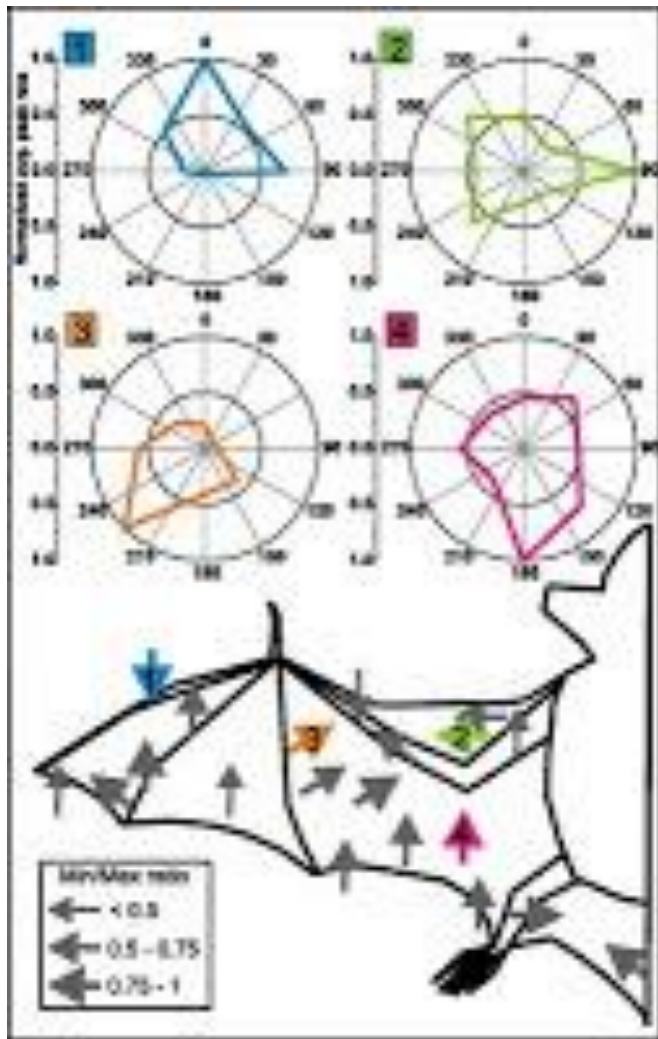

Electronenmicroscopie foto van de haartjes en waar ze op de vleugelmembraan gevonden worden.

In een experiment met een klein aantal vleermuizen van twee soorten, de insecteneter *Eptesicus fuscus* en de vruchten- en nectareter *Carollia perspicillata* is gekeken naar de functie van de haartjes. Het experiment bestond uit twee delen, de eerste een hersenstudie om na te gaan of de haartjes werkelijk luchtstromen naar de hersenen doorseinen en een tweede om te zien of de experimentele afwezigheid van de haartjes er toe doet bij vliegen.

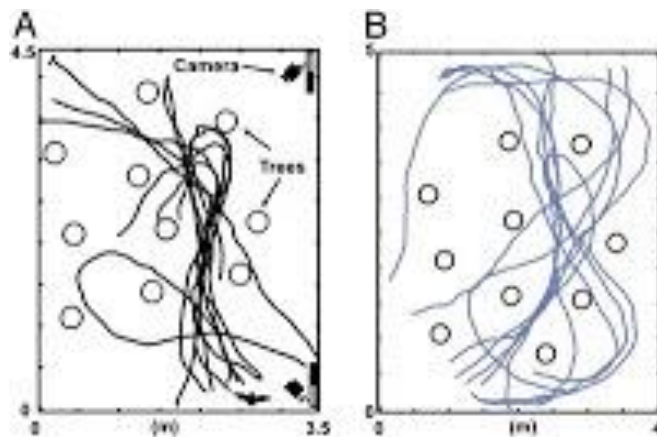
In het eerste experiment werd gekeken of een luchtstroom op een bepaalde plek in een bepaalde richting leidt tot toename van de zenuwprikkels naar de hersenen. Die zenuwoverdracht van tastorgaan naar hersenen bleek vast te stellen. De plaats op de vliegmembraan en de richting van de luchtstroom doen er daarbij toe. Als controle is gekeken naar zacht aanraken van de membraan. Dat blijkt niet tot dezelfde zenuwprikkels te leiden. Er is een set andere tastorgaantjes die membraanspanning doorgeven naar de hersenen, en dan ook aanraking signaleren.

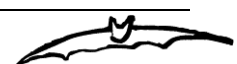

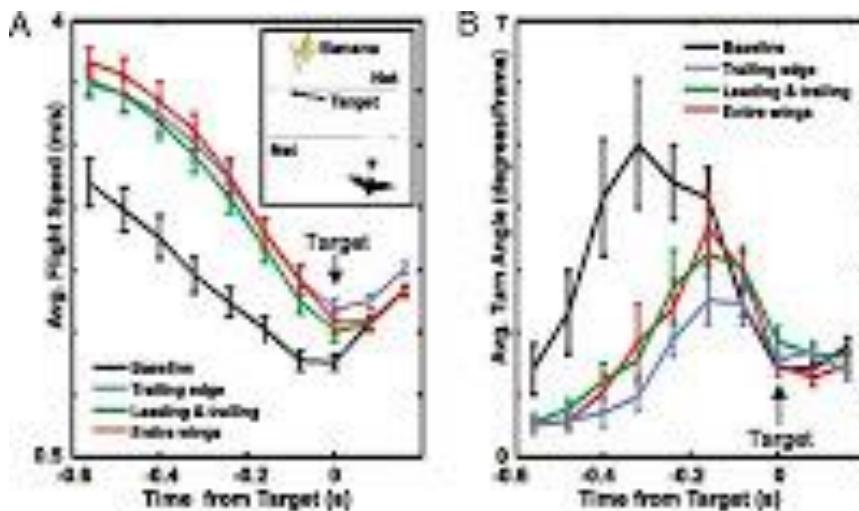
Luchtstromen kunnen van alle kanten komen. In een experiment werd nagegaan of de richting van de luchtstroom effect heeft. Op plaats 2 (groen) heeft luchtstroom uit de richting 90° het meeste effect; een luchtstroom vanaf 90° geeft de meeste zenuwprikkels naar de hersenen.

Vleermuizen kregen een vliegtaakje in een vliegkamer: een meelworm of een stukje banaan zoeken. Dat moest elke vleermuis ze 10x herhalen, zodat een vleermuis een idee van waar het voedsel te vinden was. Daarna werden delen van hun vleugels behandeld met een verdund ontharingsmiddel. Dat had het verdwijnen van de kleine haartjes tot gevolg; niet van de omringende cellen, dus de haar kan weer aangroeien. Binnen 24 uur kreeg de vleermuis de taak weer 10x. Het bleek dat de vleermuizen na ontharing sneller vlogen, en minder scherpe hoeken maakten.

Vluchtpad voor ontharing (A) en na ontharing (B). *Eptesicus fuscus*

Vluchtsnelheid en draaihoek bij *Carollia perspicillata* voor (zwarte lijn) en na (gekleurde lijnen) ontharing van delen van de vleugelmembraan. Voor de snelheid is alleen ontharing langs de achterrand (trailing edge) van belang, voor de draaihoek ook ontharing op andere delen van de vleugel.

Waarom zou een vleermuis sneller gaan vliegen? De vleermuis krijgt minder feedback van de tastorgaantjes op zijn vleugels, zal daardoor zijn snelheid iets te laag inschatten. Compensatie van de vliegsnelheid naar het waargenomen luchtstroomniveau van de vorige vluchten op dezelfde plaats zou dan tot sneller vliegen leiden.

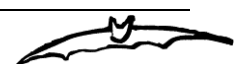
Haar heeft dus allerlei functies zoals: verdediging (stekelvarken), warmte-isolatie bij de meeste zoogdieren, als tastorgaan in snorharen, en als zintuig voor het ontdekken van luchtstromen bij vleermuizen.

Een overzicht van de tellingen in de winter van 2013-2014 (Kris Boers)

Een iets ander verslag als voorgaande jaren. In plaats van wat grafiekjes te maken over de trends van de verschillende soorten, heb ik eens wat kaartjes gemaakt over de verspreiding van de verschillende soorten.

Wat cijfertjes

In de winter 2013-2014 werden 884 'tellingen' gedaan. Deze 'tellingen' gebeurden in 835 objecten. Van 169 van deze 'tellingen' werd gerapporteerd dat er niet geteld werd. Meestal was de reden dat het niet mogelijk was om het object binnen te gaan (afgesloten of toegang geweigerd). Van 666 locaties werden dus wel gegevens over vleermuizen verzameld... In totaal werden daarbij 10677 dieren aangetroffen (dubbeltellingen zijn weggelaten). Op zich werden er geen spectaculaire soorten waargenomen. Leuke zijn wel 2 ruige dwergvleermuizen en 12 vale vleermuizen. Verder valt op dat steeds zowel de grootoren, dwergvleermuizen en 'baardvleermuizen' tot op soortniveau worden gedetermineerd. Aan deze tellingen hebben niet minder dan 238 tellers deelgenomen (en vermoedelijk nog een deel meer, maar hun naam is niet tot in de databank geraakt. Heel erg bedankt al weer aan al deze mensen voor de inspanning en het doorgeven van de gegevens!

En wat kaartjes

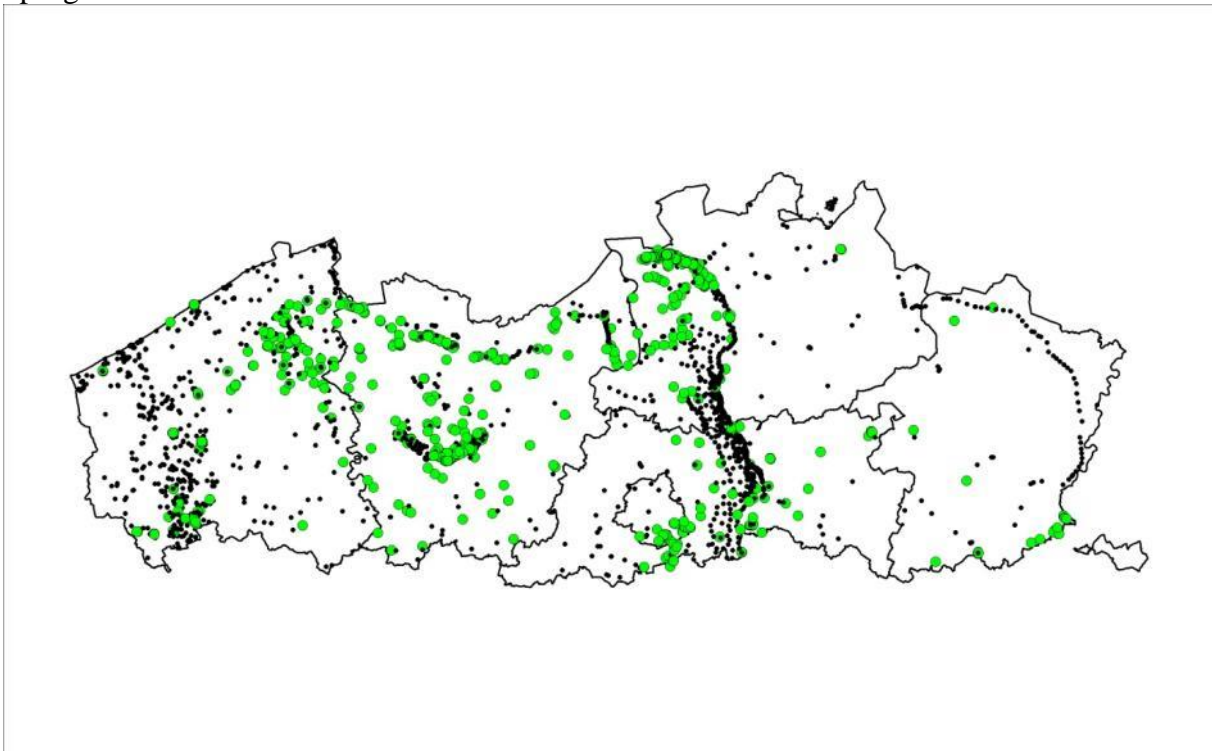
Eerst een overzichtskaart van de overwinteringsplaatsen in Vlaanderen... Elk stipje op de kaart is een (mogelijke) overwinteringsplaats. De verdwenen objecten zijn onzichtbaar gemaakt. In totaal zijn er intussen 2570 mogelijke overwinteringsplaatsen. De laatste jaren wordt daarvan dus telkens ongeveer een kwart gecontroleerd.

Duidelijk te zien op de kaart zijn enkele bunkerlinies: in West-Vlaanderen, onder Gent, van grosso modo Antwerpen naar Leuven en langs de Zuid-Willemsvaart in Limburg.

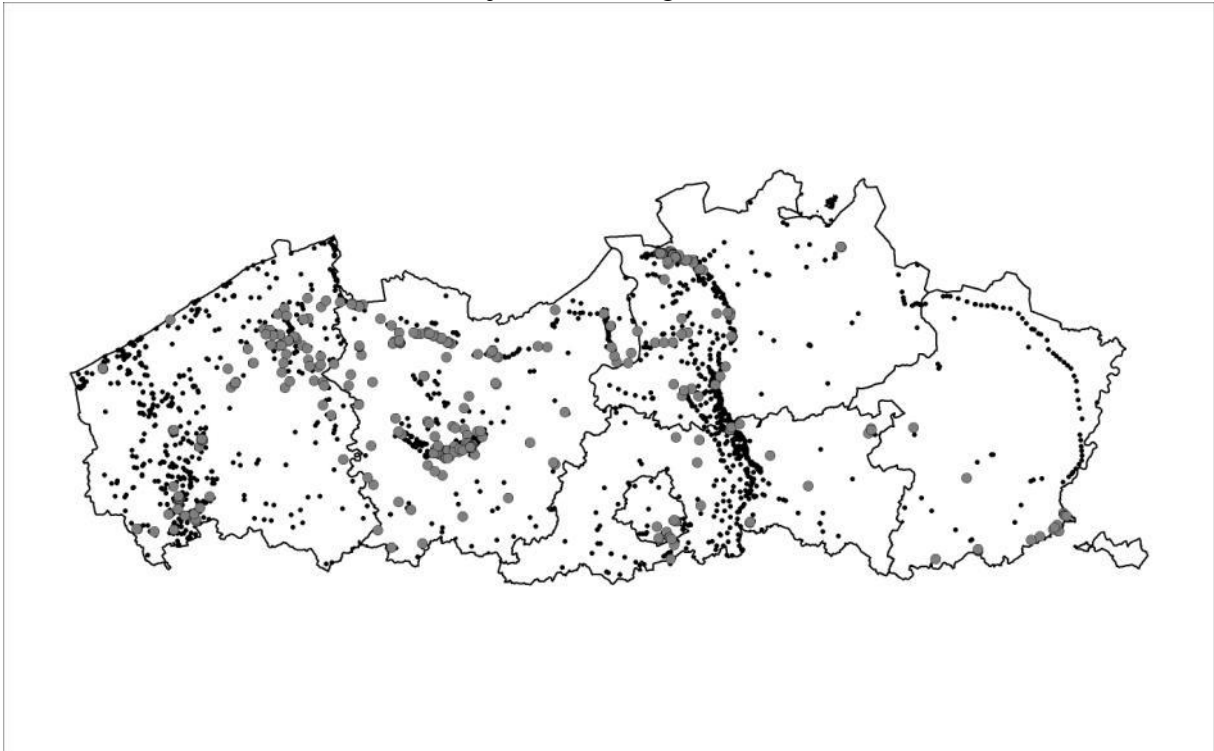
Figuur 1: Overzicht van de gekende mogelijke overwinteringsplaatsen van vleermuizen in Vlaanderen.

De verspreiding van de onderzochte locaties is niet helemaal eerlijk verspreid... Dat is te zien op figuur 2.

Figuur 2: Overzicht van de mogelijke overwinteringsplaatsen van vleermuizen in Vlaanderen die in de winter 2013-2014 werden gecontroleerd.

In totaal werden in 395 van de 666 objecten dieren gevonden.

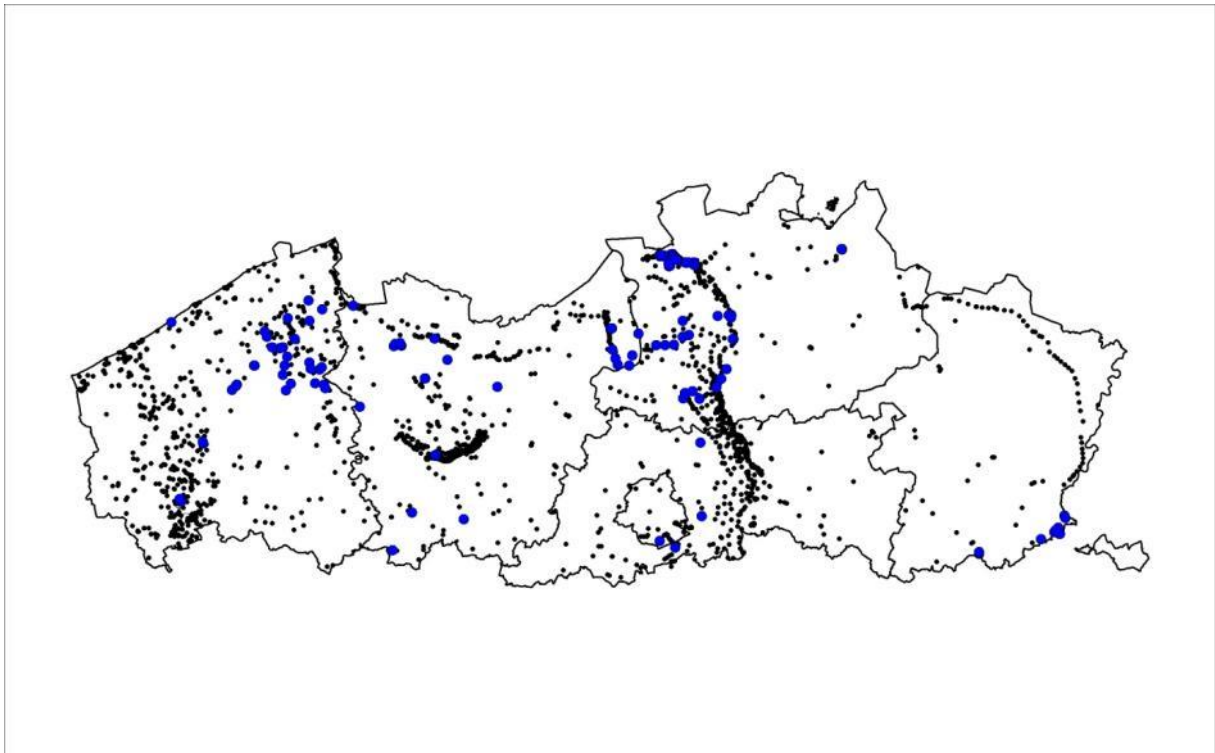

Figuur 3: Overzicht van de overwinteringsplaatsen van vleermuizen in Vlaanderen waar in de winter 2013-2014 vleermuizen werden gevonden.

De watervleermuis

De watervleermuis stelt duidelijk toch wat eisen aan haar overwinteringsplaatsen. In 175 van de onderzochte objecten werd deze soort waargenomen. De grootste concentraties van overwinteringsplaatsen waar je deze soort kan vinden is de streek rond Brugge, de fortengordels rond Antwerpen en de mergelgroeven.

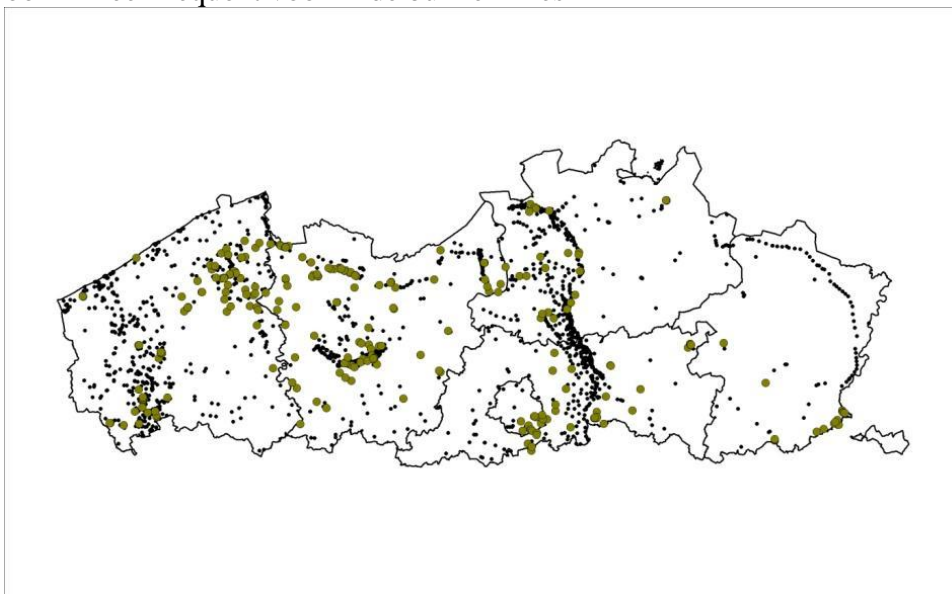

Figuur 4: Overzicht van de locaties waar de watervleermuis werd aangetroffen in de winter 2013-2014.

De baardvleermuizen

Baardvleermuizen vinden we in 280 van de onderzochte locaties. Deze objecten zijn ook veel minder geconcentreerd in bepaalde regio's. Zij komen, in tegenstelling tot de watervleermuis, ook in heel frequent voor in de bunkerlinies

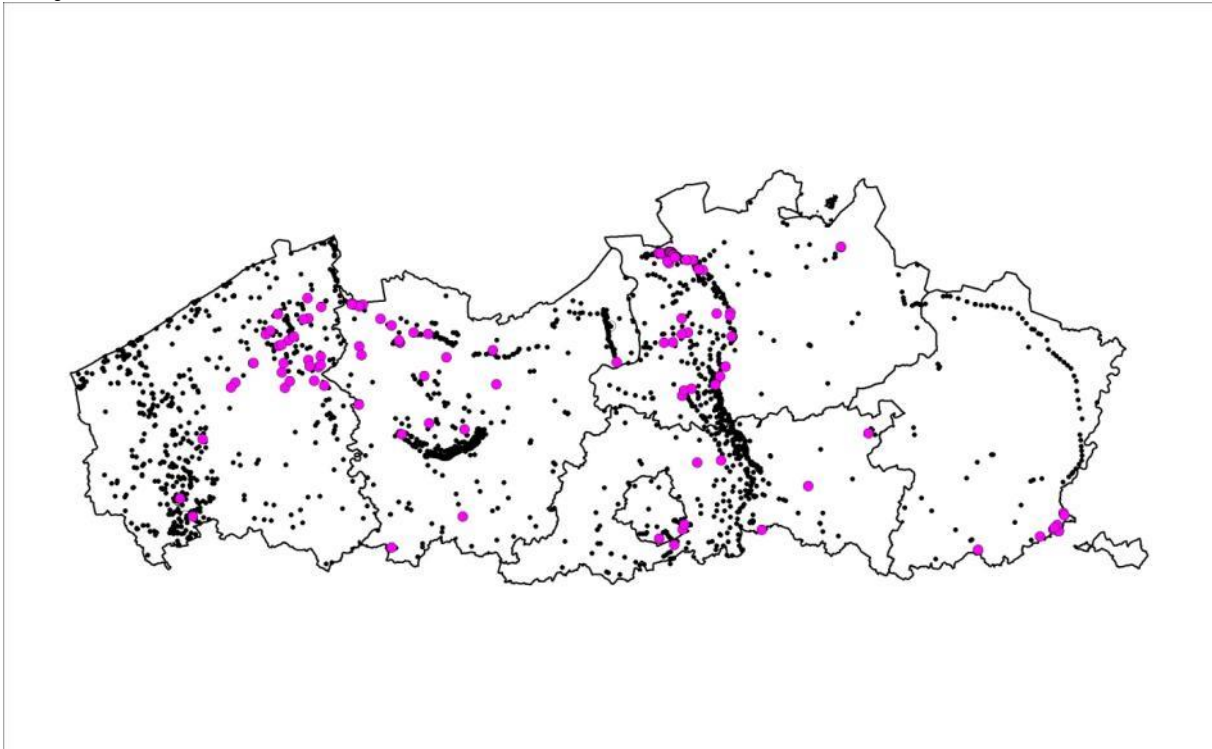

Figuur 5: Overzicht van de locaties waar de baardvleermuizen werden aangetroffen in de winter 2013-2014.

De franjestaart

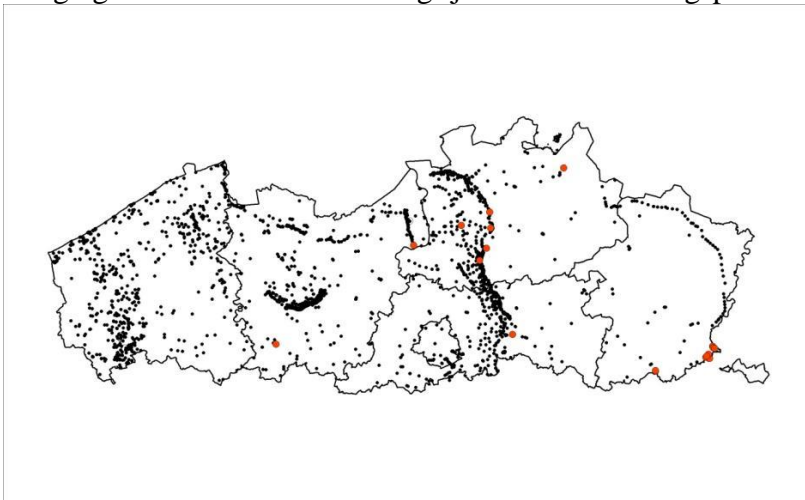
De franjestaart vonden we in 137 overwinteringsplaatsen. Qua verspreiding zweven die een beetje tussen de baardvleermuizen en de watervleermuizen.

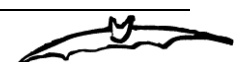
Figuur 6: Overzicht van de locaties waar de franjestaart werd aangetroffen in de winter 2013-2014.

De ingekorven vleermuis

De ingekorven vleermuis wordt bijna uitsluitend in grote en goed gebufferde overwinteringslocaties aangetroffen. Slechts op 23 werden ze gevonden. Forten en mergelgroeven vormen de belangrijkste overwinteringsplaatsen voor deze soort.

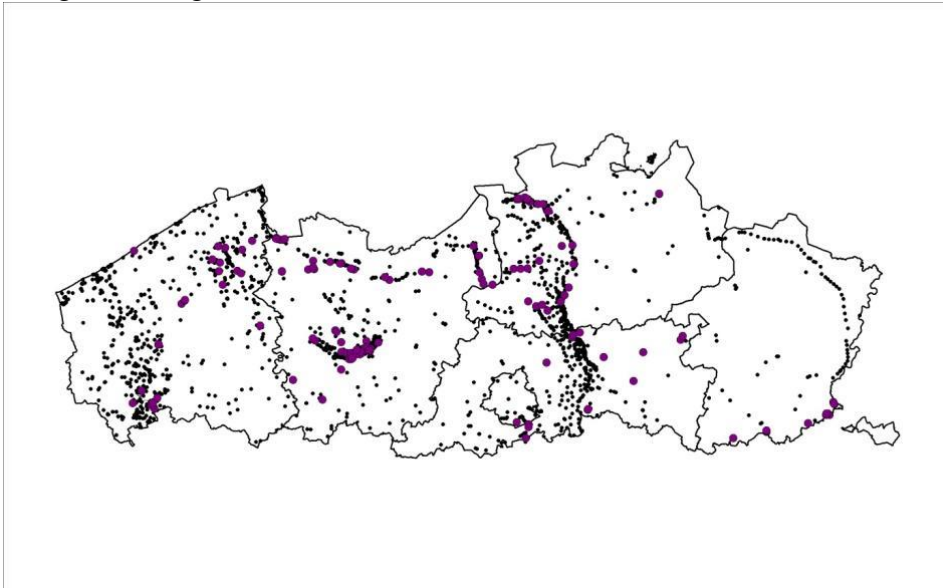

Figuur 7: Overzicht van de locaties waar de ingekorven vleermuis werd aangetroffen in de winter 2013-2014.

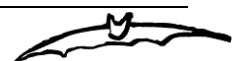

Grootoren

Grootoorvleermuizen werden in 154 locaties aangetroffen. Op de kaart zien we dat ook heel wat grootoren gevonden worden in bvb. de bunkerlijnies.

Figuur 8: Overzicht van de locaties waar grootoorvleermuizen werden aangetroffen in de winter 2013-2014.

Uit de krant

van onze mediawatcher Wout Willems

Uit Het Laatste Nieuws van 27-08-2014

Eerste vleermuiskasten gehangen

In Serskamp werden gisterenavond met behulp van de brandweer de eerste van 23 vleermuiskasten opgehangen. In 2009 ondertekende de gemeente Wichelen een charter en engageerde zich om acties te ondernemen om de achteruitgang van fauna en flora tegen te gaan. Nu geeft de gemeente de vleermuizenpopulaties in Serskamp een duwtje in de rug. "Vleermuizen zijn echte insectenjagers. Per nacht eten ze een 3000-tal muggen en motten. Maar helaas gaan de populaties van deze beschermde dieren ook sterk achteruit. Vandaar de vleermuiskasten", zegt Brecht Looman van de gemeentelijke milieudienst. Samen met Natuurpunt worden nu dergelijke kasten voorzien aan het Hazeveldbosje, de orchisweide van het Eetgoed en aan de Nonnebossen. In de kerk van Serskamp huizen ook nog beschermde grootoorvleermuizen. De zolder wordt vleermuisvriendelijk ingericht. (DVL)

Uit het Belang van Limburg van 30 augustus 2014

Poorten beschermen vleermuizen

In Vechmaal hebben ze een kunstige manier gevonden om de vleermuizen in de mergelgroeven van natuurgebied De Waterkuil te beschermen. Speciale vleermuispoorten moeten ongewenste bezoekers buiten houden. Gisterenavond is de nieuwe afsluiting feestelijk geopend. In de Waterkuil werd ooit nog mergel gewonnen en het gangenstelsel dat in de groeve ontstond, is vandaag de thuis geworden van heel wat overwinterende vleermuizen. Europees beschermde vleermuizen zoals de ingekorven vleermuis, de adoptiesoort van de gemeente Heers, gaan hier jaarlijks in winterslaap.

Toch werden ze de afgelopen jaren veel gestoord door ongewenste bezoekers die in de groeve vuurtjes stookten, graffiti spotten, teksten graveerden en afval achterlieten." Dus sloegen de gemeente Heers, Regionaal Landschap Haspengouw en Voeren, Natuurpunt én de Heerse ontwerper Frans Vandueren de handen in elkaar om dit stukje natuur erfgoed veilig te stellen en de schuilgelegenheid voor de vleermuizen te verzekeren. "De Waterkuil heeft nu een kunstige afsluiting gekregen in weervast cortenstaal, met de typische bruine roestkleur, waarin vleermuissilhouetten dienst doen als invliegopeningen voor de vleermuizen", legt schepen Jan Leus uit. "De totale projectkost bedraagt 61.650 euro, de helft van dat bedrag wordt onder meer met Europese subsidies gefinancierd. De gemeente Heers neemt 4.500 euro voor haar rekening." Al sinds 1942 worden de vleermuizen in de mergelgroeven van De Waterkuil geteld. Ieder jaar verbleven hier vanaf oktober minstens 300 vleermuizen, van de gewone grootoorvleermuis tot de watervleermuis of franjestaart. "Maar die populatie is jammer genoeg drastisch gedaald", zegt Charlie Claesen van Natuurpunt De Herk dat De Waterkuil beheert. "De jongste jaren blijft het aantal wel stabiel: tijdens de telling van vorige winter zijn er 160 vleermuizen gespot, waaronder nog zes ingekorven vleermuizen. Maar met de nieuwe vleermuispoorten zullen we de groeve veel beter kunnen beschermen voor de vleermuizen.

Zie ook:

http://www.tvl.be/nl/2014-07-22/vleermuispoorten-moeten-vechmaalse-vleermuizen-beter-beschermen/#.VCVt2fl_uSp

Uit Het Laatste Nieuws van 30 september 2014

Vleermuiskasten in Rotarybos

Leerlingen van het 4de leerjaar van de Sint-Elooischool in Merelbeke hebben 20 vleermuiskasten opgehangen in het Rotarybos. Zij gaven de kasten ook een persoonlijk tintje en beschilderden elke kast met een nummer. De leerlingen van de school gaan de kasten ook monitoren om te controleren of ze bewoond worden. Het ophangen van vleermuizenkasten is een initiatief van de Vleermuizenwerkgroep van Natuurpunt Boven-Schelde. Het gemeentebestuur van Merelbeke financierde de aankoop van de kasten. "Het Rotarybos is te jong om natuurlijke vleermuisschuilplaatsen te bieden, zoals bijvoorbeeld holle bomen. Door kasten op te hangen wordt dit jonge bos nu al aantrekkelijk voor de dieren", verduidelijkt David Galens van de Vleermuizenwerkgroep.

Uit Het Laatste Nieuws van 23 oktober 2014

VTI zet vleermuizenhotel

De vleermuizen die rondvliegen in het Stadsbos in Astene kunnen voortaan overnachten in een hotel. De houten constructie van een paar ton is gemaakt door leerlingen van het VTI en staat aan het Goed te Parijs. Het hotel moet enkel nog op een metalen sokkel geplaatst worden.

Het vleermuizenhotel is een project van het Agentschap Natuur en Bos (ANB), Natuurpunt Deinze Plus en de milieuraad. Het ANB betaalde 8 500 euro voor de materialen en het betonnen platform, de leerlingen van het VTI Deinze zetten alles in elkaar. "Vleermuizen zijn vliegende nachtdieren waar heel wat mensen een beetje schrik van hebben, maar de leerlingen van het VTI waren dat helemaal niet", zegt boswachter Jean-Pierre Nicaise.

Holle bomen

"In het Stadsbos zijn al de gewone dwergvleermuis, grootoorvleermuis, watervleermuis, rosse vleermuis en laatvlieger waargenomen", zegt Nicaise. "Een aantal vleermuizen maakt liefst gebruik van holle bomen. Dit vleermuizenhotel moet het gebrek aan die oude, holle bomen compenseren. Het hotel is een van de eerste die gebouwd worden in Vlaanderen. De constructie is volledig uit hout gemaakt en bestaat uit tientallen tussenschotten waar de dieren hun plekje kunnen vinden. We gaan de vleermuizenpopulatie in de gaten houden om te zien of zo'n bouwwerk succesvol is."

"Deze winter krijgt het Stadsbos nog nieuwe bezoekers, namelijk ezels die de Galloway-runderen mogen helpen grazen", zegt Xavier Coppens van ANB. "Het bos groeit immers zo goed, dat het te dichtbebost wordt. De ezels komen uit natuurreservaten aan de kust en zijn getrainde grazers.³

Uit Het Nieuwsblad van 23 oktober 2014

Oude bunker is nieuwe thuis voor kolonie vleermuizen

Binnenkort wordt een oude bunker op Stroppen ingericht als overwinteringsplaats voor vleermuizen. Dat zal ook gebeuren met de zolder van de kerken van Buizingen en Essenbeek. In mei vorig jaar engageerde Halle zich in het kader van het natuurproject Halle: vleermuisvriendelijke stad om voor deze dieren voldoende biotopen en overwinteringsplaatsen te voorzien. In een volgende stap bekeek de stad de mogelijkheden om van de vier resterende bunkers een overwinteringsplaats voor vleermuizen te maken. De eerste bunker die een tweede leven krijgt, staat in de Uylenbroeckstraat. Halle engageert zich om de site praktisch in te richten met deuren en ook de luchtgaten worden gedicht. De stad belooft ook het sluikstort errond op te ruimen. De bunker vleermuisklaar maken is een investering van 1.400 euro.

Inmiddels werd ook bekeken of er in de drie overige oude bunkers ook plaatsen voor vleermuizen kunnen worden ingericht. In de Sint-Vicentiuskerk in Buizingen en in de Sint-Jozefkerk in Essenbeek wil de stad ook inspanningen doen voor de vleermuizen. In het dak van beide kerken worden invliegopeningen gemaakt zodat de vleermuizen op de zolder van de kerk kunnen overwinteren. De kerkfabriek engageert zich om de zolder zo weinig mogelijk te betreden.

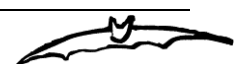
Op het kerkhof van Halle-centrum is ook nog een vleermuizenproject aan de gang. De leerlingen van de afdeling Bouw van de Don Boscoschool, richten daar een bunker in voor de overwintering van vleermuizen.

Uit Het Laatste Nieuws van 30 oktober 2014

Mestbunker verandert in vleermuizenhotel

De mestbunker in domein de Merel wordt momenteel omgebouwd tot het eerste vleermuizenhotel van de regio. Leerlingen van het Sint-Lutgardis uit Antwerpen hebben er

samen met Natuurpunt de eerste beheerswerken uitgevoerd. In het voorjaar wordt er voortgewerkt aan het hotel.

Dankzij het kapwerk van de leerlingen van de Antwerpse school is de bunker terug zichtbaar. Voordien zat de betonnen constructie verstopt onder het struikgewas en de bomen. De mestbunker staat in het ruimtelijk uitvoeringsplan van domein de Merel ingeschreven als cultuurhistorisch erfgoed. Het bouwwerk werd in 1912 gezet als opslagplaats voor het beer van de stad Antwerpen. De uitwerpselen konden dan door Brechtse landbouwers afgetapt worden om op het veld te verspreiden. Rond 1930 zullen de landbouwers andere middelen gevonden hebben, want de mestbunker werd niet langer gebruikt. Tot enkele maanden geleden stond het gebouwtje te verkommeren in domein de Merel, maar nu is er een nieuwe bestemming voor.

Samen met Natuurpunt en de gemeente wil Regionaal Landschap de Voorkempen de mestbunker ombouwen tot vleermuizenhotel. "Nu al zitten er vleermuizen in, maar het is de bedoeling dat er nog meer intrekken nadat alle beheerswerken gedaan zijn", vertelt Ken Grieten van Regionaal Landschap de Voorkempen. "Daarvoor gaan we eerst nog wat struikgewas verwijderen en in het voorjaar van 2015 zullen we in de bunker voldoende schuilplekjes en kieren aanbrengen voor de diertjes. Een handige manier is om snelbouwstenen aan het plafond te bevestigen, want in die gaten kruipen de vleermuizen."

Gaten openmaken

Om het in- en uitvliegen van de vleermuizen makkelijker te maken, werken de beheerders nog aan een oplossing. De bunker is lange tijd gebruikt geweest door hangjongeren als speelplek. In die tijd maakte de gemeente de gaten bovenaan de bunker dicht zodat er niemand kon in vallen. "Die gaten moeten terug opengemaakt worden, want de vleermuizen kunnen anders niet goed in de bunker", zegt Grieten. "Maar het moet veilig blijven en de vleermuizen mogen niet gestoord worden, dus we denken aan een soort van sluis. Hoe of wat moeten we nog uitzoeken."

Dit vleermuizenhotel is bedoeld als winterverblijfplaats en zal dus pas in de winter van 2015-2016 volledig benut kunnen worden.

Uit de Gazet van Antwerpen van 22 november 2014

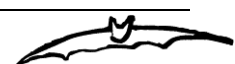
Politie redt versufte zeldzame vleermuis

In heel België nog maar veertig keer waargenomen

De Lierse politie is niet alleen de vriend van de burgers, maar ook van de dieren. Zo namen de agenten de moeite om een zieke vleermuis naar een asiel te brengen, niet wetende dat het om een unieke ging.

De tweekleurige vleermuis, want zo heet het beestje, lag versuft op een oprit in Lier. De vinder bracht de vleermuis naar het politiekantoor. De agenten lieten het dier overnachten en brachten het daarna naar het Vogel Opvang Centrum (VOC) in Herenthout.

Van daaruit ging het naar een gespecialiseerd vleermuizenopvangcentrum in Geel.

"De vleermuis was erg verzwakt", vertelt verzorgster Hilde Mertens. "We hebben nu beslist dat de Lierse vleermuis hier in het centrum zijn winterslaap mag houden. Sinds anderhalve week zijn de vleermuizen in semi-winterslaap aan het gaan. Ze dutten al veel."

Met nauwelijks veertig waarnemingen in België is de tweekleurige vleermuis een zeer zeldzame verschijning. Dit jaar werden er wel al zeven gespot, wat uitzonderlijk veel is. Ook in Stabroek dook er eentje op. Ze zijn herkenbaar aan hun zwartbruine rug en witgrijze buik en zijn groter dan de dwergvleermuis die je 's avonds in de tuinen ziet vlieg

Uit de Gazet van Antwerpen van 25 november 2014

Bomen wijken voor vleermuizen

De gemeente, Natuurpunt en het Agentschap Natuur en Bos maken van de mestbunker op domein De Merel een vleermuizenhotel. Hiervoor werden bomen gekapt en daar stelt oppositiepartij N-VA zich vragen bij.

Er zijn twee bomen verwijderd op De Merel vlak bij de mestbunker.

Die werden verwijderd voor de aanvliegroute van de vleermuizen, stelt u. Een vleermuis heeft toch een sonar waardoor het dier zich perfect in een donker bos weet te verplaatsen zonder ook maar iets te raken en net zoals bij een ander dier, verander je in zijn leefomgeving best niets, interpeleerde raadslid Van Riel (N-VA).

Van het hout van die bomen zouden ook zitbanken zijn gemaakt die nu in een natuurgebied in Ekeren staan. Waarom niet in Brecht?

Volgens schepen Torfs (Groen) heeft de gemeente zich laten leiden door natuurexperts. Voor de werkzaamheden heeft Natuurpunt Brecht beroep kunnen doen op een ploeg van Natuurpunt Antwerpen Noord. Die mensen hebben al dat werk belangeloos gedaan en mochten dan ook in ruil over het hout van de bomen beschikken.

Uit Het Laatste Nieuws van 26 november 2014

Gemeente gaat Fort 3 aanpakken

Er moet meer leven op het Borsbeekse fortdomein komen. Om dit te bereiken, heeft het gemeentebestuur een toekomstplan goedgekeurd dat de volgende jaren als leidraad moet dienen. De uitvoering van het plan wordt wel over 10 tot 20 jaar verspreid.

"Deze legislatuur willen we 200.000 euro per jaar investeren om meer beweging op ons fort te krijgen. In het masterplan worden alle functies die voor een 'fortsfeer' moeten zorgen gecombineerd: de natuur, de aanwezigheid van de verenigingen, plaats voor zachte recreatie en de historische waarde", vertelt burgemeester Dis Van Berckelaer (BbA). "Uiteraard zal niet alles al meteen worden uitgewerkt. Het is een opdracht van 10 tot 20 jaar."

Aan de zuidkant van het domein krijgt de natuur de ruimte. "Met de hulp van Natuurpunt zullen we deze groene zone zo natuurlijk mogelijk inrichten. We zien de mogelijkheid om er gallowaykoeien (een langharig runderras dat weinig verzorging nodig heeft, red.) te laten

grazen. Dankzij automatisch sluitende poortjes kunnen de bezoekers tussen de koeien wandelen."

Voor meer dynamiek moeten de Borsbekenaren naar het noorden van hun fort. "Daar blijven de verenigingen hun plaatsen behouden. We zullen niemand uit het fort zetten, zonder dat wij alternatieven hebben aangeboden. Om de fortgracht levendiger te maken, denken we aan een waterspeelplaats. De kinderen zouden dan tussen de waterpartijen door de overzijde van de gracht moeten bereiken. Het is speels, maar doet ook een beetje denken aan de voormalige militaire functie van het domein."

Podium in openlucht

Op langere termijn moet er een nieuwbouw komen voor het deeltijds kunstonderwijs Academia. Op het bureau van Vlaams minister-president Geert Bourgois (N-VA) ligt ook nog een restauratiedossier op goedkeuring voor subsidies te wachten, voor de caponnières (grote overdekte gangen, red.) en de kazemat Van Kempen (een soort van oude bunker met schietgaten, red.). "Vooral deze laatste ruimte is heel belangrijk. Na de restauratie zouden we die kunnen gebruiken als culturele zaal voor tentoonstellingen of voorstellingen."

Ook in de openlucht moet er plaats komen voor optredens. "Als alle loodsen weg zijn en we beschikken weer over een groen binnenplaats, dan willen we een fortpodium voorzien waar de mensen bij optredens rond kunnen zitten. Uiteraard zullen de evenementen de vleermuizen in het fort niet mogen storen."

Tot slot wordt het parkeren aangepakt. "We gaan werken met een viertal parkeerhavens aan de rand van het domein, zodat het fort zelf autoluw wordt. We nemen hierbij het Fort van Merksem als voorbeeld. Bij grotere evenement zijn er tijdelijke overloopparkings in bijvoorbeeld een aanpalende weide", voegt mobiliteitsschepen Walter Kiebooms (N-VA) toe.

"Het belangrijkste wordt nu bepalen wat we ieder jaar gaan uitvoeren", besluit de burgemeester. "Want het onderhoud aan lokalen van de verenigingen moet ook doorgaan. In ieder geval hebben we nu een leidraad die er ook voor zorgt dat het fort meer betrokken wordt bij de Koude Beekvallei en ons dorp."

Mededelingen Activiteiten

20ste Fortentelweekend

Gezocht: foto's uit de oude doos gezocht en nieuwe organisatoren

In 1997 werd voor de eerste maal een fortentelweekend georganiseerd vanuit een aantal schimmige scoutslokalen in Kontich. Voor het eerst werden bijna alle forten tegelijk geteld. Na enkele amateuristische jaren, werd het allemaal wat professioneler en verhuisden we naar onze vaste stek in Ekeren. Een aantal jaar organiseerden we zelf twee weekends en daardoor zijn we dit jaar aan de 20ste editie toe. Vanaf toen kwam er ook een heerlijk diner bij en langzaam groeide de organisatie en nu loopt het al enkele jaren op rolletjes.

Wij zijn voor deze jubileumeditie op zoek naar foto's uit de oude doos én naar foto's van de laatste jaren (niet zozeer van de vleermuizen, maar wel van de mensen). Wie heeft er nog foto's of dia's uit ver vervlogen tijden? Wie heeft er vorige jaren leuke foto's getrokken? Scan ze in en stuur ze door naar mij dan maken we er een leuke presentatie van.

Helaas is dit jubileum ook meteen het einde van een periode, want vanaf volgend jaar kunnen we niet meer terecht op onze locatie in Ekeren. Tegelijk voelen we aan dat er noodzaak is om een nieuwe formule uit te werken, maar daarvoor voelen wij ons als anciens niet meer geroepen. Volgend jaar hangen Filip, Sven en Ben hun jas aan de wilgen en daarom zijn we op zoek naar nieuwe organisatoren. Kandidaturen zijn welkom bij wout.willems@natuurpunt.be

FORTENTELWEEKEND DIT JAAR → 29 JANUARI – 30 JANUARI EN 1 FEBRUARI.

Giften

Het rekeningnummer waarop giften mogen gestort worden is: 293-0212075-88 van Natuurpunt. Voor de vleermuizenbescherming in Vlaanderen te ondersteunen mag het projectnummer 3171 vermeld worden. Giften vanaf 40 € zijn fiscaal aftrekbaar. Alle giften die op dit projectnummer toekomen, worden integraal gebruikt om aankopen van vleermuisreservaten te ondersteunen zoals het fort van Walem, de Schans van Smoutakker, de Steenoven te Turnhout, enz.

Abonnee Chiropcontact

Wil je Chiropcontact in de toekomst niet meer ontvangen, geef dan jouw naam en emailadres door aan vleermuizen@natuurpunt.be. Ook nieuwe abonnees voor Chiropcontact kunnen zich via hetzelfde adres aanmelden. Graag met vermelding van provincie en adres. Mededelingen en artikels stuur je best naar kris.boeckx@vleermuizeninfo.be.

Uitsmijter

*Prettige feesten!
May the bats be with you!*

Bijlage: Data wintertellingen

Algemeen

TELLEN VAN VLEERMUIZEN IN WINTERSLAAP DIENT OM DEZE DIEREN NOG BETER TE KUNNEN BESCHERMEN
HET IS DAN OOK DE EERSTE TAAK VAN ELKE TELLER OM DE DIEREN HIERBIJ ZO WEINIG MOGELIJK TE VERSTOREN!

De wintertelling van de vleermuizen in Vlaanderen (en voor een deel ook in Brussel) wordt gecoördineerd door de Vleermuizenwerkgroep van Natuurpunt.

Elke provincie heeft een eigen provinciale coördinator:

West-Vlaanderen: Floris Verhaeghe,
plattekaas@hotmail.com, Torhoutstraat 124, 8610 Kortemark, 0479/89 01 09

Oost-Vlaanderen: David Galens,
david.galens@skynet.be Hoogstraat 28, 9820 Merelbeke, 0474/22 93 12

Antwerpen: Filip Borms,
filipborms@hotmail.com, Roosendaalsebaan 21, 2920 Kalmthout, 0473/91 90 51

Limburg: Ghis Palmans,
Volvolenstraat 1, 3910 Neerpelt, 011/64 82 74

Vlaams-Brabant / Brussel:
Hans Roosen (oost-Brabant), roosenhans@yahoo.com Abstraat 101, 3090 Overijse, 0486/40 79 97

Gelieve je waarnemingen te sturen naar je *provinciale coördinator* en naar *algemeen coördinator* Kris Boers (krisboers@yahoo.com), Zeilstraat 3, 2060 Antwerpen, 0474/22 74 28).

Een waarneming bevat minimum volgende gegevens:

- object (liefst de objectcode – als je ze niet kent, kan je ze steeds opvragen bij je prov. coördinator of bij Kris Boers)
- datum van de telling
- waargenomen soorten en aantallen
- alle tellers

Als een ‘object’ voor de eerste keer is geteld, gelieve dan ook de exacte locatie, een naam, het type (bunker, ijskelder, fort, ...) en de hoofdteller door te geven.

Een object is een locatie waar vleermuizen verblijven of kunnen verblijven. Elk object krijgt een apart nummer. De algemene regel is: als de vleermuis naar buiten moet vliegen en de kamers grenzen niet aan elkaar, spreken we van een ander object (en die krijgen dus een aparte code).

Jaarlijks verschijnt een verslag van de wintertellingen in Chirocontact, de gratis digitale nieuwsbrief voor wie interesse heeft in vleermuizen in Vlaanderen. Je abonneren kan bij Kris Boeckx (kris.boeckx@vleermuizeninfo.be).

De afkortingen die in Vlaanderen worden gebruikt voor de notatie van de soorten:

<i>Afk</i>	<i>Nederlandse naam</i>	<i>Wetenschappelijke naam</i>
Md	Watervleermuis	Myotis daubentonii
Mmb	Baard/brandts vleermuis	Myotis mystacinus/brandtii
Mb	Brandts vleermuis	Myotis brandtii
Mm	Baardvleermuis	Myotis mystacinus
Mn	Franjestaart	Myotis nattereri
MD	Meervleermuis	Myotis dasycneme
Me	Ingekorven vleermuis	Myotis emarginatus
MM	Vale vleermuis	Myotis myotis
MB	Bechsteins vleermuis	Myotis bechsteinii
Mspec	Myotis spec.	Myotis spec.
PaA	Gewone of Grijs grootoorvleermuis	Plecotus auritus/austriacus
Pa	Gewone grootoorvleermuis	Plecotus auritus
PA	Grijs grootoorvleermuis	Plecotus austriacus
Ppn	Dwergvleermuis spec.	Pipistrellus spec.
Es	Laatvlieger	Eptesicus serotinus
Bb	Mopsvleermuis	Barbastella barbastellus
Cspec	Vleermuis spec.	Chiroptera spec.

(Let op het verschil tussen grote en kleine letters bij de afkortingen!)

Provincie Limburg

Voor alle plaatsen geldt dat er vooraf contact wordt opgenomen met Ghis Palmans ghis.palmans@gmail.com, gewoon om het praktisch in goede banen te kunnen leiden.

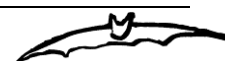
Groeve	Datum	Dag	Aanvang
Ternaaien Boven	20/12/2014	zaterdag	14u
Coolen Val-Meer	27/12/2014	zaterdag	9u
Koegat Zichen	9/01/2015	zaterdag	9u
Ternaaien Beneden	10/01/2015	zaterdag	17u
Jageneau's Huiske	10/01/2015	zaterdag	9u
Drie Dagen	16/01/2015	vrijdag	19u
Flessenberg	16/01/2015	vrijdag	19u
Caestert	17/01/2015	zaterdag	17u
LIKONA contactdag	17/01/2015	zaterdag	
Mathuus en Opcanne	23/01/2015	vrijdag	19u
Trou Loulou	31/01/2015	zaterdag	12u30
Henisdael Vechmaal	31/01/2015	zaterdag	9u
Pitjesberg	7/02/2015	zaterdag	9u
Collasgroeve Zussen	14/02/2015	zaterdag	9u
Juge Zussen	14/02/2015	zaterdag	9u
Keel Kanne	20/02/2015	vrijdag	19u
Verbiest	28/02/2015	zaterdag	9u
Lacroix	6/03/2015	vrijdag	19u

Provincie Antwerpen

Voor alle plaatsen geldt dat er vooraf contact wordt opgenomen met de telverantwoordelijke, gewoon om het praktisch in goede banen te kunnen leiden.

Datum	Uur	Plaats	Tel	E-mail
zo 14 december 2014	9:00	Fort 3 (Borsbeek)	0485/46 46 77	bram.van.ballaer@telenet.be
ma 15 dec - za 3 jan 2015		Objecten Antwerpen Noord	0485/03 79 85	wout.willems@natuurpunt.be
zo 21 december 2014	10:00	Fort Brasschaat	0473/91 9 0 51 0485/03 79 85	wout.willems@natuurpunt.be
zo 4 januari 2015	9:30	Fort Oelegem	0485/03 79 85	wout.willems@natuurpunt.be
		Kasteelkelder Schilde	0474/22 74 28	krisboers@yahoo.com
za 17 januari 2015		Fort Zwijndrecht en Kruibeke	0478/56 21 11	Arno.Thomaes@gmail.com
		Schans van Tallaart	0485/03 7 9 85	wout.willems@natuurpunt.be
		Fort 2 (Wommelgem)	0474/22 74 28	krisboers@yahoo.com
		Fort 4 (Mortsel)	0474/22 74 28	krisboers@yahoo.com
do 30 januari 2015	8:30	Fort Schoten	0476/72 44 49	dirk.swaenen@telenet.be
vr 30 jan - zo 1 feb 2015	20:00	Fortentelweekend Antwerpen	0485/03 79 85	wout.willems@natuurpunt.be
		Fort Kapellen	0476/74 26 52	Ben.Van.der.Wijden2@telenet.be
		Fort 5 (Edegem)	0485/03 79 85	wout.willems@natuurpunt.be
zo 22 februari 2014	9:30	Fort Oelegem	0485/03 79 85	wout.willems@natuurpunt.be

Provincie Vlaams Brabant en Brussel

Zondag 25 januari 2015

Oostelijk Vlaams-Brabant	Hans Roosen		roosenhans@yahoo.com
Fort Leopold & Citadel van Diest	Hans Roosen & Wout Willems	0485/03 79 85	roosenhans@yahoo.com, wout.willems@natuurpunt.be

Provincie Oost Vlaanderen

18 januari 2015

Lauwershoekschans, Landmolenschans	Arno Thomaes	0478/56 21 11	Arno.Thomaes@gmail.com
------------------------------------	--------------	---------------	------------------------

14 – 15 februari 2015

Fort Steendorp	Arno Thomaes	0478/56 21 11	Arno.Thomaes@gmail.com
----------------	--------------	---------------	------------------------

21 – 22 februari 2015

Bunkerweekend Eeklo	Roeland Develter	0474/30 92 79	roel_d_@hotmail.com	voor jnm'ers
---------------------	------------------	---------------	---------------------	---------------------

Provincie West Vlaanderen

Tel weekend West- Vlaanderen
17/18 of 24/25 januari 2015 Onder voorbehoud!!

Contacteer: Joost Vandenberghe, joostensybille@gmail.com

